

УДК 336.71

Костюченко Т.І.,
к.е.н., доцент, СІБС УАБС НБУ

ЛІКВІДНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ: УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ

Стаття присвячена питанням управління та регулювання ліквідністю комерційного банку. Розглянуто широке коло питань, пов'язаних з банківською ліквідністю: визначено сутність, мету, підходи та методи управління та регулювання ліквідності. Запропоновано комплекс механізмів управління ліквідністю банку, що забезпечує підвищення ефективності прийняття управлінських рішень при регулюванні платіжної позиції банку.

Ключові слова: комерційний банк, ліквідність, ліквідність комерційного банку, управління ліквідністю, регулювання ліквідності.

ВСТУП

Активна інтеграція комерційних банків в міжнародну фінансову систему, яка спостерігається останнім часом ставить на порядок денний питання їх сталості та фінансової стабільності. Результатом формування і реалізації фінансової політики комерційного банку має бути його стабільний фінансовий стан, здатність розвиватися у перспективі. А одними з головних критеріїв цього виступають платоспроможність і ліквідність банку як категорії, що визначають здатність банківської установи розраховуватись за своїми зобов'язаннями в поточному і майбутніх періодах. Важлива роль у такому процесі належить управлінню ліквідністю комерційного банку. Ліквідність є важливою системною характеристикою банку, яка свідчить про фінансову стабільність, спроможність банку розширювати обсяги активних операцій та протистояти негативним наслідкам кризових ситуацій.

Ефективне управління ліквідністю є однією з найважливіших проблем у діяльності кожного комерційного банку. Особливо актуальна вона для українських банків, адже об'єктивні економічні умови: нестабільна ресурсна база, обмежений кредитно-інвестиційний ринок — надзвичайно ускладнюють завдання ефективного управління ліквідністю.

Посилення конкуренції між банками, зростання дефіциту банківських ресурсів, невизначеність економічного середовища, викликані загостренням світової фінансової кризи, обумовлюють підвищену увагу банків до управління ліквідністю, тому постає необхідність розробки комплексного підходу до управління банківською ліквідністю в умовах економіки України. Наявність проблемних аспектів забезпечення ліквідності вітчизняних банків зумовлює актуальність та необхідність цієї статті.

Дослідженню теоретичних та практичних аспектів банківської ліквідності присвячена значна кількість наукових праць, що були опубліковані як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Значний вклад у дослідження безпосередньо проблеми банківської ліквідності та суміжних питань внесли вітчизняні науковці О.В. Васюренко., К.О. Волохата, А.М. Герасимович, О.В. Дзюблук, О.В. Деркач, Т.Т. Ковальчук, В.М. Кочетков, І.М. Лазепко, В.М. Малюков, О.В. Молчанов, М.І. Мирун, Л.О. Примостка, М.Ф. Пуховкіна, К.Є. Раєвський, М.І. Савлук, Ф.І. Шпиг, а також зарубіжні спеціалісти Едвін Дж. Долан, Тімоті У. Кох, О.І. Лаврушин, І.Д. Мамонова, Г.С. Панова, В.М. Усоскін, М.М. Ямпольський.

Проте, визнаючи значні успіхи, досягнуті вітчизняними та зарубіжними науковцями як в теоретичних, так і в практичних аспектах дослідження проблеми банківської ліквідності, які сприяли розширенню уявлень про ліквідність як економічну категорію, стратегії, методи і підходи до управління нею, слід зазначити, що водночас залишається не висвітленим досить широке коло питань.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є визначення теоретичних засад управління банківською ліквідністю та розробка рекомендацій щодо їх поліпшення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Термін «ліквідність» має широкий спектр застосування і використовується в різних сферах економіки, пов'язується з різними об'єктами, цей термін використовується як самостійна економічна категорія у сполученнях з іншими поняттями, що відносяться до конкретних об'єктів (товар,

цінний папір) і суб'єктів національної економіки (банк, підприємство, ринок), а також для визначення характерних рис діяльності економічних суб'єктів (баланс банку, баланс підприємства тощо).

Ліквідність комерційного банку базується на постійній підтримці об'єктивно необхідного співвідношення між трьома її складовими — власним капіталом банку, залученими і розміщеними ним засобами шляхом оперативного управління їх структурними елементами. Ліквідність банку постійно змінюється під впливом попиту і пропозиції на грошові ресурси.

Ліквідність банківської установи знаходиться в обернено пропорційному зв'язку із його доходністю. Чим більше активів банк тримає в ліквідній формі тим менша їх частина залишається для отримання доходів, і навпаки. Тобто керівництво будь-якого банку постійно вирішує дилему «ліквідність-доходність».

З урахуванням цього у світовій банківській теорії і практиці ліквідність прийнято розуміти як «запас» або як «потік». При цьому ліквідність як «запас» включає визначення рівня можливості комерційного банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами в певний конкретний момент часу шляхом зміни структури активів на користь їх високоліквідних статей за рахунок наявних у цій області невикористаних резервів. При цьому оцінку ліквідності з точки зору запасу характеризують як доволі вузьке розуміння, оскільки до уваги не беруться ліквідні кошти, які банк може отримати на кредитних ринках або у вигляді доходів.

Ліквідність як «потік» аналізується з погляду динаміки, що припускає оцінку здатності комерційного банку протягом певного періоду часу змінювати несприятливий рівень ліквідності, що склався, або запобігати погіршенню досягнутого, об'єктивно необхідного рівня ліквідності (зберігати його) за рахунок ефективного управління відповідними статтями активів і пасивів, залучення додаткових позикових засобів, підвищення фінансової стійкості банку шляхом зростання доходів [6, с. 29].

Ці визначення, як і низка інших, дещо відрізняються за змістом, але загалом усі вони містять ідею спроможності банку виконувати платежі в необхідних обсягах та в належні терміни. Разом із тим, аби отримувати прибуток, що є основною метою діяльності будь-якого комерційного банку, він повинен розміщувати наявні у нього вільні кошти (власні та запозичені) у прибуткові активи.

Для створення ефективного механізму управління будь-яким економічним процесом важливо досконало володіти відповідними теоретичними знаннями. Виділимо наступні поняття «банківської ліквідності»:

- спроможність банку своєчасно відповідати за своїми зобов'язаннями;
- можливості щодо використання активу як засобу платежу з огляду на його здатність зберігати свою номінальну вартість незмінною;
- здатність банку забезпечувати вчасне та повне виконання грошових зобов'язань;
- спроможність банку проводити активні операції.

У міжнародній банківській практиці під ліквідністю банку розуміють його здатність швидко і в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах, тому одним із найважливіших завдань управління банком є забезпечення відповідного рівня його ліквідності [3, с. 7].

Регулюванню ліквідності банківської системи передують аналіз та прогнозування її поточного стану, який здійснюється центральним банком на щоденній основі. Науковці, серед методів, які використовуються при оцінці ліквідності, виділяють методи внутрішньої та зовнішньої оцінки ліквідності.

До методів внутрішньої оцінки ліквідності належать: коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу та аналіз грошових потоків (як різновид — оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку).

До методів зовнішньої оцінки ліквідності належать: оцінка зміни характеристики платоспроможності банку та оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку [4, с. 29].

Різні коефіцієнти переважно розраховуються як співвідношення між обсягами активів і відповідних зобов'язань. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності у вигляді економічних нормативів входить до складу обов'язкової звітності банків і використовується регуляторами для контролю за рівнем ліквідності кредитних організацій.

Виділяють три основні групи коефіцієнтів:

1. Коефіцієнти для розрахунку обсягу і структури зобов'язань банку.
2. Коефіцієнти для визначення обсягу і структури ліквідних коштів, що знаходяться на балансі банку.
3. Коефіцієнти, що дають можливість визначити здатність виконання банком своїх зобов'язань за рахунок ліквідних активів.

Як правило, визначається один (або декілька) основних коефіцієнтів для оцінки ліквідності. Інші слугують додатковими (допоміжними), які допомагають детальніше дослідити той чи інший аспект оцінки ліквідності [12, с. 51-59].

Проте, висвітлені методи не дають змоги точно визначити основні характеристики ліквідності банку.

В сучасних економічних умовах ліквідність необхідно розглядати як багаторівневу систему категорій, яка включає елементи, подані на рис. 1.

Рис. 1. Система категорій ліквідності (Складено автором)

Ліквідність банківської системи, яка залежить від ліквідності комерційних банків, національного банку і держави — це спроможність забезпечити своєчасне виконання всіх боргових зобов'язань перед вкладниками, кредиторами і засновниками банківських установ, можливість залучати в повному обсязі вільні кошти юридичних і фізичних осіб та надавати кредити й інвестувати розвиток економіки країни. Характеризуючи ліквідність банківської системи, необхідно розмежувати дві такі кате-

горії: міжнародна (зовнішня) та внутрішня ліквідність. Міжнародна (зовнішня) ліквідність — здатність країни виконувати свої міжнародні зобов'язання, повертати борги. Вона відображає у доларовому еквіваленті міжнародні резерви та інші зовнішні вимоги і зобов'язання органів грошово-кредитного регулювання, а також зовнішні активи та зобов'язання банків України. Відповідно внутрішня ліквідність банківської системи — це здатність виконувати свої зобов'язання перед резидентами України — юридичними та фізичними особами.

Ліквідність банку — це його здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання перед кредиторами і вкладниками. Вона відтворює динаміку всіх фінансових потоків за активними і пасивними операціями, зміну вартості активів і пасивів у часі. Складність забезпечення ліквідності, як показує аналіз, полягає в оптимізації ліквідності та прибутковості комерційного банку. Як відомо, між ліквідністю і дохідністю банку обернений зв'язок. Чим вища ліквідність — тим нижча дохідність, і навпаки.

Ліквідність балансу банку визначає можливість погашення зобов'язань банку на певну дату. На основі балансу банку можна розрахувати низку показників ліквідності, з яких окремі регламентовані НБУ, а інші можуть бути визначені для потреб банку при проведенні аналізу його надійності.

Звернемо увагу на таку економічну категорію, як ліквідні ресурси банку, до складу яких входять ліквідні активи та «ліквідні» пасиви.

Ліквідні активи — активи, які можуть бути безпосередньо використані для погашення боргових зобов'язань або які легко можна трансформувати в грошові та інші платіжні засоби. До них належать: готівка, банківські метали, кошти на коррахунках в НБУ та інших банках, державні цінні папери, стандартні короткострокові кредити тощо. Склад та структура ліквідних активів банків різних країн може бути неоднаковою, що зумовлено особливостями розвитку їх фінансово-економічних і правових відносин.

Суть категорії «ліквідні» пасиви полягає в тому, що це пасиви, які стабільно знаходяться в обігу банку, не є надзвичайно чутливими до відсоткових ставок та постійно поповнюються. До «ліквідних» пасивів можна віднести залишки на поточних рахунках постійних клієнтів банку, кредити отримані від міжнародних фінансових організацій, довгострокові депозити фізичних і юридичних осіб тощо. Необхідно підкреслити, що ліквідність банку підвищується, коли мінливість залишків залучених ним коштів зменшується.

Ліквідність банку залежить не тільки від наявних у нього ліквідних ресурсів, але й від рівня ліквідності його клієнтів. Насамперед, від забезпечення юридичними і фізичними особами постійного поповнення коштів на рахунках, відсутності заборгованості перед бюджетом та іншими господарюючими суб'єктами тощо. При цьому на ліквідність банків впливає наявність ліквідної застави позичальників.

Розглядаючи питання ліквідності комерційного банку неможливо не зупинитись і на його платоспроможності, який визнаний одним із головних у міжнародній банківській практиці. Відпо-

відно до рекомендацій Базельського комітету НБУ визначив показник, що регулює платоспроможність комерційних банків — норматив адекватності регулятивного капіталу, який відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника адекватності регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її приймають на себе власники банку; і навпаки: чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори банку.

Таким чином, виходячи із визначення сутності термінів платоспроможності і ліквідності, показники мають спільну мету. Адже мета обох показників — виконання фінансових зобов'язань. Відмінність у тому, що платоспроможність передбачає виконання зобов'язань за рахунок власних коштів, тоді як ліквідність — повне виконання зобов'язань [3, с.32].

Звичайно, ліквідність банку є запорукою його платоспроможності. Однак платоспроможність залежить і від інших факторів. До них відносяться:

- політичний і економічний стан у країні або регіоні;
- стан грошового ринку;
- можливість рефінансування у Центральному банку,
- розвиток фондового ринку (ринку цінних паперів);
- наявність і упорядкованість заставного і банківського законодавства;
- забезпеченість власним капіталом банку;
- надійність клієнтів і банків-партнерів;
- рівень менеджменту в банку;
- спеціалізація і різноманітність послуг та операцій банку.

Регулювання платоспроможності, як правило, відноситься до функцій держави в особі Центрального банку. Конкретно регулювання здійснюється шляхом встановлення нормативів на розміри статутних фондів, резервних та інших фондів. Тобто об'єктом регулювання є капітал банку. Мета регулювання — забезпечення достатнього рівня капіталу для захисту фінансових зобов'язань.

Категорія платоспроможності теж є запорукою надійності банку [2, с. 28].

Ліквідність комерційних банків в Україні регулюється Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. (зі змінами та доповненням) [9] та нормативно-правовими актами Національного банку України, що видаються у формі постанов Правління НБУ, інструкцій, положень.

Крім встановлених економічних нормативів Національний банк України відповідно до Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України, затвердженого постановою Правління НБУ від 30.04.2009 р. №259 здійснює регулювання ліквідності банків шляхом проведення:

- операцій з рефінансування банків;
- операцій репо;
- операцій з обміну іноземної валюти на національну валюту з метою підтримання ліквідності банків (своп);
- операцій з власними борговими зобов'язаннями (деPOSITними сертифікатами Національного банку);
- інших операцій (операцій на відкритому ринку) [11].

Ефективна система управління повинна постійно забезпечувати достатній рівень ліквідності при мінімальних витратах, а тому важливе значення має інструментарій, який застосовується банком для управління ліквідністю, зокрема, методи визначення потреби в ліквідних коштах, доступність джерел їх поповнення для кожного банку, стратегії управління ліквідною позицією.

Завданням банку в процесі управління ліквідністю є створення та удосконалення механізму забезпечення необхідного рівня ліквідності, впровадження якого дає можливість вирішити наступні стратегічні завдання:

- дотримуватись нормативних вимог ліквідності та не допускати як надлишкового запасу, так і дефіциту ліквідності;
- підтримувати оптимальне співвідношення між ліквідністю та прибутковістю активних операцій;
- звести до мінімуму рівень ризику ліквідності.

Головними напрямками діяльності банку в процесі управління ліквідністю є:

- досягнення нормативного рівня ліквідності шляхом нарощення та стабілізації ресурсної бази, тобто, постійного збільшення частки строкових пасивів у ресурсній базі;

- планомірне нарощення капіталу банку;
- формування оптимальної структури активів, збалансованої за обсягами, термінами та видами валют із ресурсною базою;
- виконання нормативних вимог Національного банку України щодо миттєвої, поточної, короткострокової ліквідності та обов'язкових резервних вимог до коррахунку, забезпеченні своєчасного проведення активних і пасивних операцій.

Централізоване регулювання ліквідності спрямовано насамперед на здійснення контролюючої функції за станом ліквідності комерційних банків, проте часом призводить до послаблення уваги до цієї проблеми з боку керівництва банків. Іноді ліквідність сприймається не як власна проблема банку, а як така, що може бути вирішена втручанням центрального банку і наданням стабілізаційних кредитів. Як показує зарубіжний і вітчизняний досвід, така позиція є глибоко помилковою і призводить здебільшого до трагічних наслідків, коли банк перестає існувати. Після втрати ліквідності відновити репутацію банку та довіру до нього з боку клієнтів майже неможливо.

Діяльність банків на грошовому ринку пов'язана із ризиком ліквідності, який в свою чергу поділяється на [7, с. 26]:

- балансовий ризик ліквідності — тобто ризик того, що банк у певний момент часу не зможе виконати свої зобов'язання за рахунок наявних ліквідних активів унаслідок неадекватної структури балансу та незбалансованості між обсягами і термінами погашення активів і пасивів;
- ризик ліквідності ринку — ризик того, що у певний момент часу виникне ситуація, за якої банк не в змозі буде придбати на фінансовому ринку необхідні кошти (позицію) за діючою ринковою ставкою через недостатність поточних обсягів торгівлі або низький кредитний рейтинг самого банку-позичальника;
- ризик події — наявний або очікуваний ризик, що загрожує доходам і капіталу банку, і який спричиняється особливими ситуаціями.

Як результат, банкам слід застосовувати найпрогресивніші методи, які спрямовані на підвищення рівня капіталізації, поліпшення якості активів та фінансового менеджменту банку, оптимізацію управління активами і зобов'язаннями. Щоб попередити надмірне підвищення ризику ліквідності, менеджмент банку повинний керуватися наступними засадами:

- пріоритетність ліквідності, у тому числі і при виборі напрямків розміщення коштів;
- сталість аналізу потреб банку в ліквідних засобах, щоб уникнути як їхнього надлишку, так і дефіциту;
- планування і прогнозування дій банку у випадку виникнення незбалансованої ліквідності в кризовій ситуації;
- взаємозв'язок ризику ліквідності з іншими сферами діяльності банку, такими як залучення і розміщення ресурсів, а також управління ризиком зміни процентних ставок.

Метою процесу управління ліквідністю банку є безперервне забезпечення достатнього рівня ліквідності банку за мінімальних витрат.

В управлінні станом ліквідності доцільно виділити два напрями. Один з них — політика пильного контролю за резервами. Вона зводиться до того, щоб не допустити наявності в банку коштів, що не приносять доходів, тобто фактично будь-якого надлишку коштів щодо потреб в них. Інша протилежність — політика постійної підтримки резервів на рівні, достатньому для задоволення вимог про норми обов'язкових резервів і в пікові періоди зростання депозитів.

Економічні умови, що склалися, вимагають від банків розробки нової моделі стратегії бізнесу з метою формування життєздатних банківських установ, діяльність яких відповідає світовим стандартам, вимогам до сучасних ринкових інститутів й потребам клієнтської бази.

Сучасна практика функціонування банків свідчить, що в період нестабільності фінансових ринків та загальноекономічної кризи управління банком кардинально змінюється відповідно до вимог внутрішнього та зовнішнього середовища.

Для усунення вищезазначених проблем і підвищення ефективності управління ліквідністю банку можна запропонувати ряд рекомендацій. Перша з них полягає в тому, що менеджери з управління ліквідністю повинні контролювати діяльність усіх відділів банку, що відповідають за використання і залучення засобів, і координувати свою діяльність з роботою цих відділів. Наприклад, усякий раз, коли відділ комерційних кредитів відкриває нову кредитну лінію для клієнта, керуючий ліквідними засобами повинний бути готовий до можливого зняття засобів за цим кредитом. Якщо відділи термінових і ощадних рахунків очікують надходження великих депозитів у найближчі дні, керуючий ліквідними засобами повинний бути проінформований про це.

Друга рекомендація полягає у тому, що менеджери з управління ліквідністю повинні передбачати (якщо це можливо), коли найбільш великі вкладники і користувачі кредитів банку планують зняти кошти з рахунку чи, навпаки, збільшити вклади. Це дозволяє керуючим планувати свої дії у випадку виникнення дефіциту або надлишку ліквідних активів [8, с. 331].

Відповідно до третьої рекомендації менеджери з управління ліквідністю в співробітництві з вищим керівництвом і керівниками відділів повинні бути упевнені в пріоритетності цілей управління ліквідними засобами.

Суть четвертої рекомендації полягає в наступному: управління ліквідністю на сьогоднішній день є пріоритетним напрямком у банківському менеджменті і маркетингу.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність розробки науково-обґрунтованого, комплексного підходу до управління ліквідністю банку, в основі якого лежать механізми маркетинг-менеджменту.

У рамках банківського маркетингу насамперед здійснюється практична реалізація цілей стратегічного порядку, спрямованих на перспективу, тобто вирішення тактичних завдань банку підпорядковується необхідності послідовного здійснення стратегічних підходів. Планування маркетингової стратегії мусить:

- ґрунтуватися на оцінці перспектив у сфері політики, економіки, технологій. Слід враховувати зовнішню кон'юнктуру, з тим щоб від вузької орієнтації переходити до глобальної;
- спиратися на сучасні методи прогнозування й аналізу, які допомагають відслідковувати нові тенденції. В умовах України доводиться починати не з вибору і встановлення цілей, а з аналізу сильних і слабких сторін у діяльності банку;
- бути вихідною функцією управління і важливим завданням у діяльності банку, щоб на майбутнє в умовах конкуренції позицію банку представити і за можливості її оптимізувати.

Для розробки і прийняття стратегічних і маркетингових планів потрібний аналіз загальної кон'юнктури банку та її прогноз. Нестабільність економічного розвитку, мінливі умови відтворення ускладнюють прогнозування багатьох процесів у зовнішньому операційному середовищі кредитних установ.

Успішне застосування маркетингових стратегій потребує позитивного ставлення до концепції маркетингу з боку керівництва банку. Аналіз і рекомендації відділу маркетингу практично не матимуть ніякого значення без підтримки вищого менеджменту.

Механізми маркетинг-менеджменту дозволять розширити можливості банку щодо взаємодії з клієнтською базою, яка є основою підвищення його прибутку та головним джерелом фінансових ресурсів для здійснення банківських операцій.

Маркетинг-менеджмент у банку — це частина системи управління банком, що пов'язана з організацією, управлінням, контролем над реалізацією маркетингових заходів щодо забезпечення стійких конкурентних переваг банку та інтенсифікації процесу формування й відтворення попиту на банківські продукти, що включає управління активами і пасивами, доходами і витратами, ліквідністю банку, рівнем ризику його операцій.

ВИСНОВКИ

Таким чином, ефективне управління ліквідністю — одне з найскладніших та найактуальніших завдань кожного банку. Управління ліквідністю в банку здійснюється для одночасного виконання двох завдань-дотримання нормативного рівня ліквідності та отримання максимального доходу від активних операцій. Управління ліквідністю банку здійснюється на двох рівнях: централізовано шляхом встановлення економічних нормативів ліквідності та децентралізовано — на рівні комерційного банку.

У результаті дослідження сукупності теоретичних, методичних і практичних аспектів управління ліквідності комерційного банку одержано такі результати:

- проаналізовано наукові підходи до визначення терміну «ліквідність»;
- уточнено економічну сутність банківської ліквідності;
- узагальнено інструменти управління банківською ліквідністю;
- обґрунтовано основні напрями вдосконалення управління ліквідністю банківської установи.

Отже, до проблеми управління ліквідністю комерційного банку слід підходити комплексно, визначаючи при цьому всі переваги та недоліки управлінських рішень. Тобто дана проблема вимагає подальшого комплексного аналізу для ефективного управління ліквідністю банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. — К.: Знання, 2006 — 463 с.
2. Киселёв В.В. Управление банковским капиталом (теория и практика) / В.В. Киселёв. — М.: ОАО «Издательство «Экономика», 1997 — 256 с.
3. Ковальчук Т.Т. Ліквідність комерційних банків / Т.Т. Ковальчук, М.М. Коваль. — К.: Знання, 1996 — 120 с.
4. Ліквідність банківської системи України / В.І.Міщенко // Науково аналітичні матеріали. Вип. 12. — К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. — 180 с.
5. Молчанов О.В. Теоретичні підходи до управління ліквідністю сучасних банків / О.В. Молчанов // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — №10.
6. Олійник Д. Управління ліквідністю комерційного банку та оптимізація фінансового результату / Д. Олійник // Вісник НБУ. — 2005. — № 8. — С. 28-29.
7. Пернарівський О. Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку / О. Пернарівський // Вісник НБУ. — 2006. — №10. — С. 26-30.
8. Потемкин С.А. Базель II / С.А. Потемкин, И.В. Киреева // Мир денег. — 2006. — №11.
9. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (Із змінами та доповненнями). // Відомості Верховної Ради — 2001.
10. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Інструкція НБУ. Затверджено постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 (Із змінами та доповненнями).
11. Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України: Положення НБУ. Затверджено постановою Правління Національного банку України від 30.04.2009 р. №259 (Із змінами та доповненнями).
12. Рябініна Л. Ліквідність банківської системи та роль НБУ в її підтримці / Л. Рябініна // Банківська справа. — 2010. — №2-3. — С. 51-59.

Стаття надійшла до редакції 04 лютого 2013 року